

รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

MODEL AND PROCESS OF MANAGING THE ELDERLY SCHOOL IN LAMPANG PROVINCE

ณรงค์ ปัดแก้ว*

Narong Padkaew

Received: 2020-03-02

Revised: 2020-04-15

Accepted: 2020-04-25

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษากระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ พัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ และ เสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเจาะจง ได้แก่ 1) ผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จังหวัดลำปาง จำนวน 86 คน 2) ผู้สูงอายุของโรงเรียนเทศบาลตำบลเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 86 คน และ 3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา กลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบในโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น 192 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีขั้นตอนการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนในการดำเนินงาน ด้านเจ้าหน้าที่ บุคลากร ที่รับผิดชอบภาระหน้าที่การดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลคอยดูแล และวางแผนในการเรียนของผู้สูงอายุ มีการเตรียมบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในการสอนแต่ละวิชา กำหนดไว้ในตารางสอน มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ ด้านความพร้อมในการปฏิบัติงาน ด้านความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ ขั้นตอน ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน

การดำเนินงานโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถแก้ไขปัญหาภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมได้ และผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้น จนออกมาร่วมกิจกรรมในโรงเรียนหรือในหมู่บ้านได้ ด้านการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ

2. การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องการให้มีการส่งเสริมคุณภาพชีวิต และเชิญชวนบุคคล/หน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอด

* อาจารย์สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3. รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง

1) มีการวางแผนจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมและวางแผนรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม มีการประชุมวางแผนในการดำเนินงาน กับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้อง

2) มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการดูแลรักษาสุขภาพผู้สูงอายุ การอบรมและศึกษา ดูนาน การส่งเสริมด้านอาชีพ และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ

3) มีการดำเนินการประสานขอความร่วมมือและสนับสนุน จากหน่วยงานราชการอื่น และภาคเอกชน หรือชุมชน ตลอดถึงการติดต่อประสานงานกับวิทยากร ภาควิชาเครือข่ายทั้งในและ นอกพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเปิดโรงเรียน ทั้งในด้านอุปกรณ์การเรียน การมาเป็นวิทยากร และการให้ข้อเสนอแนะ

คำสำคัญ: โรงเรียนผู้สูงอายุ, รูปแบบ, กระบวนการ

ABSTRACT

The research on model and process of managing elderly school in Lampang Province has objectives: to study elderly schools management process, and to propose the model and process for managing the elderly schools in Lampang Province. The research is mixed methods research and the researcher selected samples by using specific methods, namely; 1. 86 elderly people from Kelang Nakorn Municipality elderly school, Mueang District, Lampang Province, 2. 86 elderly people from Koka Municipality elderly school, Koka District, Lampang Province, and 3. the data providers are, Mayor of Kelang Nakorn, Mayor of Ko Kha, group of elderly in the elderly school, Community leaders with senior schools, and 20 of responsible staffs in elderly school total 192 people.

The research results revealed that; 1. The process of managing schools for the elderly in Lampang Province has procedures for planning, details of activities, and project preparation including details such as meeting of concerned persons to plan the operation of personnel responsible for school operation. The elderly have municipal officials to take care and plan the learning of the elderly such as personnel preparation. There are provided equipment, experts who have experience in teaching different subjects in the timetable has provided. Equipment is prepared in the readiness of work, knowledge, understanding of rules, procedures, rules and regulations of the school.

The operation of the elderly school can solve the depression problem of elderly who attended training and the elderly have better mental health status until joining the school or village activities. In

organizing, activities of elderly schools there are training activities to educate the elderly. In the aspect of Buddhism, there are health care activities for the elderly, promotion of local wisdom and recreation activities.

2. The development of models and management processes for elderly schools in Lampang Province, most of the elderly need to open elderly schools and activities that promote the quality of life, including inviting external persons / agencies to support in opening the schools. The majority agreed that elderly schools were able to transfer health knowledge to the elderly correctly, which caused elderly's participation skill and develop knowledge various aspects of living in happy life.

3. The model and process of managing the elderly school, Lampang Province:

1) There is a project plan with details such as public relations for accepting the elderly to participate in activities and planning to recruit the elderly to participate in the activities and meeting the planning operation with the elderly participating in the project and related parties.

2) There are training activities to educate elderly in Buddhism, morality and ethics, social and culture, health care activities, training and study trips, also career and local wisdom promotion, and recreation activities.

3) There has been coordination requesting cooperation and support from other government agencies and the private sector or community, as well as dealing with speakers in the area and outside network to participate in opening schools in terms of school equipment including being as a guest speaker also giving suggestions as well.

Keywords: Elderly, Model, Process

1. บทนำ

ตามนโยบายแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-12 ซึ่งมีแนวทางยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจ และสังคม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1-7 (พ.ศ. 2504 - 2539) การพัฒนาได้มุ่งเน้นในภาคเศรษฐกิจระดับมหัพภาคเป็นส่วนใหญ่ โดยเชื่อว่าจะทำให้ประชาชนอยู่ดีกินดี และมีระดับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมีการใช้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาประเทศส่วนใหญ่จะถูกกำหนดโดยรัฐบาล¹ ส่งผลให้การพัฒนาเจริญเฉพาะในเขต

¹ ทวี วัชรเกียรติศักดิ์, การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา”, วารสารวิชาการบริหารรัฐกิจ, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม- มิถุนายน) (44), 2549.

เมือง การแก้ไขปัญหาไม่ครอบคลุม และไม่ตรงตามสภาพปัญหาของชุมชนเท่าที่ควร เกิดผลกระทบเชิงลบแก่ประชาชนในชนบท โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ² ผลพวงเหล่านั้นยังก่อให้เกิดช่องว่างของระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตเมืองและชนบท ทำให้ศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของคนในสังคมลดลง ขณะที่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8-10 (พ.ศ. 2540 – 2545) มีแนวทางและแผนในการปรับกระบวนการพัฒนาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของสังคมไทย ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ผ่านกลไก การมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนเน้นการพัฒนาคนให้มีสุขภาวะที่ดี ทั้งกายจิตใจ และสังคม ชุมชนที่เข้มแข็ง³ พึ่งตนเองได้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้ดุลยภาพของความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีรูปแบบวัดประเมินคุณภาพชีวิต ที่เชื่อมโยงทุกมิติ ทั้งทางกาย จิตใจ และสังคม⁴ แต่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11-12 มีนโยบายมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน การพึ่งตนเอง พัฒนาวัฒนธรรม และคุณภาพชีวิต ครอบคลุมเน้นการสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัว สามารถพึ่งตนเองได้มีรายได้พอใช้ และมีที่อยู่อาศัยที่มั่นคง เพื่อวางรากฐานให้คนไทยเป็นคนที่มีสมบูรณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัย ค่านิยมที่ดีมีจิตสาธารณะ และมีความสุข โดยมีสุขภาวะและสุขภาพที่ดี ครอบคลุมอบอุ่น ตลอดจนเป็นคนเก่งที่มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของคนในแต่ละช่วงวัย ตามความเหมาะสมการเตรียมความพร้อมของกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จะเปลี่ยนแปลงโลกในอนาคต ตลอดจนการยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาพดีที่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสุขภาพและการลดปัจจัยเสี่ยงด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ⁵ ดังนั้น การวัดคุณภาพชีวิตจึงเป็นตัวแสดงผลลัพธ์ของสุขภาพที่สำคัญมากที่ถูกนำมาใช้ในช่วงเวลาดังกล่าวจนถึงปัจจุบัน

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมอย่างรวดเร็วจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม ความเจริญก้าวหน้าส่งผลให้คนในสังคมมีเจตคติต่อผู้สูงอายุเปลี่ยนไปผู้สูงอายุมีคุณค่าลดลง เพราะไม่ต้องพึ่งพาการถ่ายทอดความรู้ อาชีพ และประสบการณ์เหมือนในอดีต ผู้สูงอายุมีประโยชน์เพียงเป็นคนเฝ้าบ้าน ช่วยดูแลลูกหลาน การเคารพนับถือและการกตัญญูรู้คุณมีน้อยลง มโนทัศน์ของคนส่วนใหญ่ในสังคมเปลี่ยนแปลง ยึดถือด้านวัตถุนิยม คือ เศรษฐกิจ เป็นสำคัญ วัดคุณค่าของคนโดยอาศัยความสามารถในการทำงานหาเงิน ดังนั้นผู้สูงอายุจึงถูกมองว่าขาดคุณค่าขาดความสามารถ ทำให้ผู้สูงอายุแยกตัวเองออกจากสังคม กลายเป็นสมาชิกกลุ่มน้อย และอาจมีบุคลิกภาพเปลี่ยนแปลงไปตามแบบอย่างของสมาชิกกลุ่มน้อย คือ มีอารมณ์อ่อนไหวง่ายใจน้อย มีความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย คิดถึงแต่ตนเอง มีความวิตกกังวลสูง โกรธง่าย การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้อาจมีน้อยแตกต่างกันขึ้นกับสภาวะเหตุการณ์ สิ่งแวดล้อม และภาวะวิกฤตที่แต่ละคนกำลัง

² ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, แลได้สี่ทศวรรษ: ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และพัฒนาการทางการเมือง ในช่วง 2490-2536, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, มปป).

³ สุวรรณ คองมัน, เอกสารสัมมนาวิชาการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2546), หน้า 5.

⁴ชาญวิทย์ กระทบ, สภาวะสุขภาพของคนไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต, สาธารณสุขและการพัฒนา, 1(3), 46-55, 2546

⁵ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564, (สำนักนายกรัฐมนตรี: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560), หน้า 4, .

เผชิญอยู่ ความสามารถในการเผชิญกับปัญหา ความรู้สึกมีคุณค่ามีศักดิ์ศรีของตนเอง ปรารถนาในการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ความหวัง และความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยในสังคม ในรายที่มีแรงกดดันมากๆ และไม่สามารถปรับตัวได้ บุคลิกภาพจะเสื่อมมากขึ้น กลายเป็นภาระต่อสังคม ก่อให้เกิดปัญหาทางจิตอาจทำลายตัวเองและผู้อื่นได้ จะเห็นได้ว่าปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วตั้งแต่ปี 2550 ที่มีจำนวนประชากรสูงอายุมากกว่าร้อยละ 10 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอายุในสังคมไทย มีสาเหตุหลักเนื่องมาจากการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์อย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดการเพิ่มจำนวนและสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุและส่งผลกระทบต่อสังคมและระบบเศรษฐกิจตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรของประเทศ ในอนาคตวัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคมการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายอันเป็นผลมาจากความเสื่อมและความสามารถในการทำหน้าที่ลดลง ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมและดูแลรักษาผู้สูงอายุควรจะต้องมีวิธีการและแนวทางในการพัฒนา เพื่อเพิ่มพูนศักยภาพผู้สูงอายุสามารถที่จะดูแลตนเองได้หรืออาจจะมีโอกาสทำงานต่างๆ เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ผู้สูงอายุให้เกิดความรู้และเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ตนเองกับการอยู่ร่วมกับสังคม

จังหวัดลำปางถือได้ว่ามีจำนวนผู้สูงอายุ จำนวน 148,481 คน จำแนกเป็นผู้สูงอายุชาย จำนวน 68,914 คนเป็นผู้สูงอายุหญิง จำนวน 79,567 คน พบว่า ผู้สูงอายุบางรายมีความวิตกกังวล มีความเครียดในการดำเนินชีวิตของตน เห็นคุณค่าในตนเองน้อยลง เพราะไม่มีอาชีพและรายได้เป็นของตนเอง ลูกหลานปล่อยให้ยู่ในบ้านตามลำพัง เพราะทุกคนต้องออกไปทำงานประกอบอาชีพ ทำให้ผู้สูงอายุขาดการทำกิจกรรมร่วมกับสมาชิกครอบครัว นอกจากนี้ บางรายมีสุขภาพไม่แข็งแรง มีโรคภัยไข้เจ็บรบกวน จนเกิดความล้าใจในการกำหนดชีวิตตนเองว่าจะดำเนินไปในทิศทางใด จึงจะดีการยกระดับคุณภาพชีวิตที่มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิตตามสภาพความเป็นอยู่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ รวมถึงความสามารถในการสร้างสรรค์ความมีศักดิ์ศรี การได้รับการยอมรับและการเห็นคุณค่าในตนเองให้สามารถพึ่งพิงตนเองได้อย่างมีศักยภาพจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สูงอายุจะต้องให้ความสนใจในการศึกษา และเรียนรู้สิ่งจำเป็นต่อชีวิต เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะ นำมาประยุกต์ใช้ ปัจจัยดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งเกิดความตระหนักและต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อสร้างตนเองให้เกิดคุณค่า เกิดการรวมตัว และมีแบบการพัฒนาในด้านต่างๆ⁶ ดังนี้

1) ด้านสภาพอารมณ์ที่ดี หาวิธีการต่างๆ ให้ผู้สูงอายุมีความสุข มีสุขภาพจิตที่ดี ปราศจากความเครียด เห็นคุณค่าในตนเอง และสามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้

2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จัดกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สามารถรวมกลุ่มกับสังคมได้ มีความเป็นมิตรภาพกับสมาชิกในครอบครัว และญาติมิตร รู้จักการติดต่อ พบปะสังสรรค์ มีกิจกรรมร่วมกับคนในครอบครัว ญาติมิตร และคนรอบข้าง

⁶ กรมกิจการผู้สูงอายุ. ข้อมูลสถิติผู้สูงอายุรายปี, สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2560, จากเว็บไซต์

www.dop.go.th/main/knowledge_listyear.phpid,

3) ด้านสภาพความเป็นอยู่ที่ดี หาแนวทางการฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้ช่วยเหลือตนเองได้ สร้างความมั่นใจในการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยให้กับผู้สูงอายุ รวมทั้งหามาตรการให้ผู้สูงอายุมีที่พักอาศัยที่เหมาะสม

4) ด้านการรวมกลุ่มทางสังคม หาวิธีการส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีส่วนร่วมในกลุ่มทางสังคมมีบทบาทในสังคมที่ตนอาศัยอยู่มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนกิจกรรมของสังคมและให้ได้รับการยอมรับจากทางสังคมและบุคคลทั่วไป

5) ด้านสภาพร่างกายที่ดี ให้การแนะนำผู้สูงอายุในการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ให้รู้จักการดูแลเรื่องอาหารและโภชนาการ ตลอดจนการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสุขภาพ

6) ด้านการตัดสินใจด้วยตนเอง ส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีอิสรภาพในการกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตมีศักยภาพที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ที่ตนพอใจรวมทั้งมีความสามารถในการให้เหตุผลสนับสนุนด้วยคำพูดและแก้ต่างเพื่อตนเอง

จากเหตุผลข้างต้นถือได้ว่าเป็นปัจจัยทำให้เกิดการก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีแนวทางในการบริหารจัดการด้านกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเป็นการพัฒนาทักษะตามอัธยาศัยของผู้สูงอายุจากสนใจและมีความสำคัญต่อการ ดำเนินชีวิต อีกทั้งยังเป็นการช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการตัวผู้สูงอายุ และเป็นการสร้างคุณค่าแก่ผู้สูงอายุเพื่อจะได้แสดงศักยภาพในการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน ซึ่งในระยะแรกๆ มีการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ อยู่บนหลักการใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุภายในวัดหรือบางพื้นที่ได้ใช้บ้านของ ผู้ริเริ่มในการแต่งตั้งเป็นสถานที่หรือศูนย์ในการดำเนินงานในการรวมตัวของผู้สูงอายุในการแลกเปลี่ยน พูดคุยและการเล่าเรื่องราวต่างๆ ซึ่งรูปแบบเริ่มต้นยังไม่มีรูปแบบในการบริหารจัดการอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรมให้แก่สาธารณชนได้รับรู้รับทราบ ซึ่งการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ

จังหวัดลำปางถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีการก่อตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุอยู่หลายแห่งจากการร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อตอบสนองนโยบายการพัฒนาประเทศในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุลดภาวะความเสี่ยงต่อโรคภัยและเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นและความรู้ในอดีต อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนา สืบสานความรู้ ความสามารถด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมายาวนาน ดังนั้นเพื่อให้เข้าใจถึงแนวทางและรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการที่ถูกต้อง คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง เพื่อให้เข้าใจถึงแนวทางการบริหารจัดการและแนวทางการพัฒนารูปแบบและกิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เพื่อให้การบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุให้เกิดความเหมาะสมและเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบและสร้างนวัตกรรมที่ช่วยเหลือผู้สูงอายุให้เกิดความเหมาะสมกับโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษากระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
- 2.2 เพื่อพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง
- 2.3 เพื่อเสนอรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) โดยวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล 2 รูปแบบได้แก่

3.1.1 รูปแบบวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม ที่สร้างขึ้นเพื่อให้ได้ข้อสรุปในประเด็น ที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีลักษณะเป็นแบบมาตรฐานส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ

3.1.2 รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบแนวสัมภาษณ์ คำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ที่ไม่ชี้แนะ ผู้วิจัยใช้ทั้งเทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป และสมุดโน้ต ประกอบการเก็บข้อมูล

3.2 ขอบเขตพื้นที่ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างโดยรูปแบบในการศึกษากลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

3.2.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเชิงคุณภาพ (Key Informant) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษา เพื่อวิเคราะห์และประเมินรูปแบบ และกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ โดยผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน โดยจำแนก ดังนี้

- 1) สัมภาษณ์นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร
- 2) สัมภาษณ์นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จำนวน 3 คน
- 3) สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จำนวน 3 คน
- 4) สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร จำนวน 3

คน

- 5) สัมภาษณ์นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา
- 6) สัมภาษณ์นักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา จำนวน 3 คน
- 7) สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนในเขตเทศบาลตำบลเกาะคา จำนวน 3 คน
- 8) สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา จำนวน 3 คน

3.2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัยในเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน 86 คน และ

จากนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 86 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 172 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยประกอบด้วย

3.3.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับนักเรียนโรงเรียนผู้สูงอายุโดยมีเนื้อหาประกอบ

3 ส่วน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้/เดือน เป็นต้น โดยเป็นลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิดที่มีตัวเลือกให้เลือกตอบ จำนวน 5 ข้อ (Check list)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง โดยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ โดยกำหนดให้ ข้อคำถามที่มีความหมายเชิงปฏิฐาน (Positive) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน

ตอนที่ 3 สภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นต้น โดยเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิดให้ตอบ

3.3.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับสัมภาษณ์นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร

นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง, นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร, ผู้นำชุมชนที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองเขลางค์นคร, เจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร, นายกเทศมนตรีตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง, นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา, ผู้นำชุมชนที่มีโรงเรียนผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเกาะคา, เจ้าหน้าที่ที่ดูแลรับผิดชอบโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางการพัฒนาารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นต้น

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.4.1 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ

3.4.2 การเข้าศึกษาในพื้นที่เพื่อแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ โดยมีกิจกรรม ดังนี้

1) การใช้แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากกลุ่มผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน 86 ชุด และโรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง จำนวน 86 ชุด รวมทั้งสิ้นจำนวน 172 ชุด ในด้านรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางที่เหมาะสมทั้งในด้านรูปธรรมหรือด้านบริบท บัณฑิตนำเข้า

กระบวนการ ผลผลิต และนันทนาการ และในด้านนามธรรม คือ ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นต้น

2) การสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) นายกเทศมนตรีเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เพื่อศึกษารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง เป็นต้น

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาอ้างอิงคำพูดบุคคล

4. ผลการวิจัย

กระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีขั้นตอนการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่างๆ ดังนี้

1) จัดประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อวางแผนในการดำเนินงาน ของเจ้าหน้าที่ บุคลากรที่รับผิดชอบภาระหน้าที่ในการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ

2) วางแผนในการเรียนการสอนของผู้สูงอายุ มีเจ้าหน้าที่ของเทศบาลคอยดูแล และวางแผนในการเรียนการสอนของผู้สูงอายุ มีการเตรียมบุคลากรผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ในการสอนแต่ละวิชา กำหนดไว้ในตารางสอน มีการจัดเตรียมอุปกรณ์ ด้านความพร้อมในการปฏิบัติงาน ด้านความรู้ ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ ขั้นตอน ระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ที่เกิดจากมติที่ประชุมของคณะกรรมการ เครือข่ายที่ร่วมทำบันทึกข้อตกลงร่วมกัน และคณะกรรมการผู้สูงอายุระดับเทศบาล ที่ร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้นมา

3) การดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ คณะผู้บริหารของเทศบาล ได้มอบหมายภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ ให้กับกองสวัสดิการสังคม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ ในการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ วางรูปแบบ แนวทาง และศึกษาข้อมูล และมอบหมายภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ การดำเนินงาน จัดหาบุคลากร และงบประมาณในการดำเนินงาน ด้านการจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ มีกิจกรรมมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ

การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุประสบผลสำเร็จ จากการได้รับความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ ทั้งการเข้าประชุมร่วมกัน การระดมความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ มีการกำหนดหลักสูตรในแต่ละชั้นปี ทำให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความชัดเจนในการรับรู้ข้อมูล ผลของการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ สามารถแก้ไข

ปัญหาภาวะซึมเศร้าของผู้สูงอายุที่เข้ารับการอบรมได้ และผู้สูงอายุมีภาวะสุขภาพจิตดีขึ้น จนออกมาทำกิจกรรมในโรงเรียนหรือในหมู่บ้านได้

การพัฒนารูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง

1) ด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ ต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต และเชิญชวนบุคคล/หน่วยงานภายนอกมาสนับสนุนในการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ

2) ด้านความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่าโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี ผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ และพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3) ด้านความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เห็นว่า โรงเรียนควรส่งเสริมผู้สูงอายุพัฒนาทักษะความรู้ด้านสังคมวัฒนธรรม และความรู้ด้านต่าง ๆ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาความสามารถดูแลสุขภาพ

รูปแบบและกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดลำปาง

1) มีการวางแผนรายละเอียดกิจกรรม ค่าใช้จ่าย สถานที่อบรม และจัดทำโครงการพร้อมรายละเอียดต่าง ๆ ประชาสัมพันธ์รับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมและวางแผนดำเนินการรับสมัครผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรม มีการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนในการดำเนินงาน มีการประชุมผู้สูงอายุที่เข้าร่วมโครงการและผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการเช่นนี้ ย่อมเป็นแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุสมัครเข้าโรงเรียน

2) มีกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ ด้านพระพุทธศาสนา ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ การอบรมและศึกษาดูงาน การส่งเสริมด้านอาชีพ และการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และกิจกรรมนันทนาการ การดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุดีขึ้น

3) มีการดำเนินการประสานขอความร่วมมือและสนับสนุน จากหน่วยงานราชการอื่น และภาคเอกชน หรือชุมชน ตลอดถึงการติดต่อประสานงานกับวิทยากร ภาคีเครือข่ายทั้งในและ นอกพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการเปิดโรงเรียน ทั้งในด้านอุปกรณ์การเรียน การมาเป็นวิทยากร และการให้ข้อเสนอแนะ ตลอดถึง มาให้บริการอาหารว่างอาหารกลางวัน แก่นักเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุด้วยการดำเนินการเช่นนี้ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีกำลังใจที่จะเข้าเรียนจนจบหลักสูตร

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง และการพัฒนาแบบคณะผู้วิจัยสามารถนำข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และต่ำสุดมาอภิปรายผล ได้ ดังนี้

ด้านบริบท (สภาพแวดล้อมทางสังคม) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้สูงอายุมีความต้องการให้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุเห็นว่าโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นแหล่ง

เรียนรู้และพัฒนาทักษะชีวิตที่ดีสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ภูมิศักดิ์ สนามชัยสกุล และคณะ⁷ ที่พบว่า ผู้สูงอายุ ต้องการให้โรงเรียนจัดการให้ความรู้การดูแลสุขภาพ การตรวจสุขภาพและกิจกรรมนันทนาการ และอยากให้โรงเรียนมีสถานที่กว้างขวาง ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ผู้สูงอายุมีปัญหาด้านสุขภาพ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.85 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งมีอายุอยู่ในวัยชรา ย่อมมีโรคแทรกซ้อนไปตามวัย อย่างไรก็ตาม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน⁸ กล่าวว่า การดำเนินงานระบบการดูแลสุขภาพเหลือ ผู้สูงอายุมีภารกิจหลักที่เป็นหัวใจของการดำเนินงาน 5 กิจกรรม คือ การรู้จักผู้สูงอายุเป็นรายบุคคล การคัดกรอง ผู้สูงอายุ การส่งเสริมและพัฒนาผู้สูงอายุ บำบัดช่วยเหลือ และแก้ไขผู้สูงอายุ การส่งต่อผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นแนวทาง ที่โรงเรียนผู้สูงอายุ ควรต้องนำไปดำเนินการ

ด้านบริบท (ความชัดเจนของการจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ)

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือโรงเรียนผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุได้ถูกวิธี มี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ได้รับความรู้และทักษะการดูแลสุขภาพ จาก การที่ตนได้เข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ในด้านนี้ กรมสุขภาพจิต⁹ ได้แนะนำว่า การยึดผู้สูงอายุเป็นสำคัญในการ พัฒนาเพื่อดูแลช่วยเหลือทั้งด้านการป้องกันแก้ไขปัญหา หรือการส่งเสริม เป็นสิ่งจำเป็น ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนผู้สูงอายุมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะความรู้ ด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.44 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งเห็นว่า โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปางจัดการเรียน ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพราะช่วยให้ตนได้พัฒนาตนเองขึ้น จึงนับได้ว่า โรงเรียนผู้สูงอายุได้บริหารกิจการ ถูกต้องตามขั้นตอน ตามที่ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ¹⁰ กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า การบริหาร คือกระบวนการที่ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ อันได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล

ด้านบริบท (ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์การจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ)

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือส่งเสริมผู้สูงอายุพัฒนาทักษะความรู้ด้านสังคม วัฒนธรรมและความรู้ด้านต่างๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นว่า การที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้ส่งเสริม ผู้สูงอายุในการพัฒนาทักษะด้านต่างๆ เป็นเรื่องที่ดี เพราะจะทำให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของ สมศักดิ์ คงเที่ยง¹¹ ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า การบริหารที่ดีเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้า ของสังคม ความก้าวหน้า ด้านวิทยาการต่างๆ ทำให้การบริหารเกิดการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้ารวดเร็วยิ่งขึ้น ส่วน

⁷ ภูมิศักดิ์ สนามชัยสกุล และคณะ, รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านดัว อำเภอหล่มสักดี จังหวัดเพชรบูรณ์, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2557)

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 35-54.

⁹ กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, คู่มือครูที่ปรึกษากระบวนการดูแลสุขภาพเหลือนักเรียน, (กรุงเทพมหานคร: ยูเรนัส อิมเมจกรุ๊ป, 2554), หน้า 131.

¹⁰ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงาน ของรัฐ, (กรุงเทพมหานคร: นิตยธรรม, 2548), หน้า 4.

¹¹ สมศักดิ์ คงเที่ยง, หลักการบริหารการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545), หน้า

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ โรงเรียนผู้สูงอายุส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการจัดการตนเองด้านสุขภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังเห็นว่า โรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดลำปาง มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการจัดการตนเองด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่สามารถดูแลตนเองได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ประอรนุช เชื้อถือ¹² ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า บุคคลที่อยู่ในครอบครัวที่ให้การดูแล ผู้สูงอายุ จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ และพยายามส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการดูแลรักษาสุขภาพและปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้อย่างมีความสุข ซึ่งคณะบุคคลในโรงเรียนผู้สูงอายุ ก็เปรียบเสมือนบุคคลที่อยู่ในครอบครัว

ด้านปัจจัยนำเข้า

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือสถานที่เรียนและห้องเรียนมีเพียงพอและเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เห็นว่า สถานที่เรียนและห้องเรียนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี เพียงพอ และเหมาะสมกับผู้สูงอายุ จะเป็นพลังใจให้ผู้สูงอายุเข้าเรียนอย่างมีความสุข ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับคณะผู้บริหารโรงเรียน ที่จะต้องดำเนินงานนี้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แฮร์โรลด์ คูนต์ซ์ (Harold Koontz) ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า การจัดการ หมายถึงการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยอาศัยปัจจัยทั้งหลาย ได้แก่ คน เงิน วัสดุ สิ่งของ เป็นอุปกรณ์การจัดการ¹³ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือความเพียงพอของงบประมาณมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุเห็นว่าการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานโรงเรียน ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องบริหารจัดการงบประมาณให้เพียงพอต่อการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชงชัย สันติวงษ์¹⁴ ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า งานบริหารจัดการ คือ การจัดระเบียบทรัพยากรต่างๆ ในองค์กร และการประสานกิจกรรมต่างๆ เข้าด้วยกัน

ด้านกระบวนการ (การจัดการเรียนรู้) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือเน้นการเรียนการสอนด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรมให้มีการแสดงออกและปฏิบัติจริง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น สังคมและวัฒนธรรมเมื่อโรงเรียนได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียน จึงเห็นด้วยอย่างยิ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ นิคม ชมพูหลง¹⁵ ที่กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ตอนหนึ่ง ความว่า ปัญญาท้องถิ่นทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่น รักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น เป็นการเชื่อมโยงความรู้ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งเห็นว่า การที่นักเรียนผู้สูงอายุทุกคนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน จะทำให้งานของโรงเรียนบรรลุวัตถุประสงค์

¹² ประอรนุช เชื้อถือ, ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทครอบครัวในการส่งเสริมสุขภาพ กับพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549), หน้า 9-10

¹³ สมพงษ์ เกษมสิน, การบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 6.

¹⁴ ชงชัย สันติวงษ์, องค์กรและการบริหาร, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2543), หน้า 21-22

¹⁵ นิคม ชมพูหลง, ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนรู้, มหาสารคาม กลุ่มนิเทศติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา

ขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุเมธ ทรายแก้ว¹⁶ ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นจากประชาชน ความรู้และทัศนคติของประชาชน การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก สถานการณ์เอื้ออำนวย

ด้านกระบวนการ (การวัดผลประเมินผล)

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการวัดผลและประเมินผลโดยมุ่งเน้นการประเมินตามสภาพจริง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุเห็นว่าการศึกษาที่โรงเรียนมีการวัดผลและประเมินผลโดยมุ่งเน้นการประเมินตามสภาพจริง จะทำให้นักเรียนผู้สูงอายุแต่ละคนได้เห็นจุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง แล้วนำจุดโน้ไปพัฒนาต่อยอด นำจุดด้อยไปปรับปรุงให้ดีขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ สมนึก ภัททิยธนี¹⁷ ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่ง ความว่า การวัดเพื่อประเมิน เป็นการวัดเพื่อนำผลที่ได้มาตัดสิน หรือสรุปคุณภาพของการจัดการศึกษาว่ามี ประสิทธิภาพสูงหรือต่ำ หลักสูตรเหมาะสมหรือไม่ ควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือมีการ รายงานผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนหนึ่งเห็นว่าการรายงานผลการเรียนให้ผู้เรียนทราบในทุกรายวิชา เป็นความต้องการของนักเรียนทุกคน หากผลการเรียนดีก็ จะเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง แต่ถ้าผลการเรียนไม่ดี ก็จะได้สำรวจการเรียนของตนเอง แล้วหาทางแก้ไขต่อไป สอดคล้องกับข้อเขียนของ ปทุม พิทยาคม¹⁸ ที่ระบุไว้ตอนหนึ่งว่า การรายงานผลการเรียน เพื่อให้ผู้เรียน ผู้เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนการเรียน กำหนดแนวทางการศึกษา และการเลือกอาชีพ

ด้านกระบวนการ (นันทนาการ)

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือโรงเรียนผู้สูงอายุจัดให้มีกิจกรรมทางพระพุทธ ศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร รักษาศีลและนั่งสมาธิ ในวันสำคัญในทางพระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะ ผู้สูงอายุเห็นว่ากิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งของชาวพุทธ และถือเป็นวัฒนธรรมประเพณี ของชาวไทยพุทธทุกคนที่ได้ปฏิบัติกันสืบมา ซึ่งถือเป็นนันทนาการอย่างหนึ่ง เพราะทำกิจกรรมนี้แล้วมีความสุขสบายใจ สอดคล้องกับแนวคิดของ สมบัติ กาญจนกิจ¹⁹ ที่กล่าวไว้ตอนหนึ่งความว่า นันทนาการเป็นกระบวนการ ใน การพัฒนาประสบการณ์หรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลหรือของสังคม ผลจากการเข้าร่วมในกระบวนการ เรียกว่า ประสบการณ์โดยอาศัยกิจกรรมนันทนาการต่างๆ เป็นสื่อในช่วงเวลาว่าง เวลาอิสระ โดยที่บุคคลเข้าร่วม โดยความสมัครใจหรือมีแรงจูงใจแล้วส่งผลให้เกิดการพัฒนา อารมณ์สุข สนุกสนานและสงบสุข ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ย ต่ำสุด คือมีหน่วยงานต่างๆ ได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมของผู้สูงอายุ เช่น การเลี้ยงอาหาร แก่ผู้สูงอายุ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.35 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งเห็นว่า การที่โรงเรียนผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุน

¹⁶ สุเมธ ทรายแก้ว, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: กรณีศึกษา โครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2536, หน้า 56

¹⁷ สมนึก ภัททิยธนี, การวัดผลการศึกษา, (กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์, 2552), หน้า 9

¹⁸ ปทุม พิทยาคม, การรายงานผลการเรียน, สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2562, จากเว็บไซต์ pathumpit.ac.th/curriculum-52/cur-52/report.pdf

¹⁹ สมบัติ กาญจนกิจ, นันทนาการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, 2544), หน้า 16-18

ด้านงบประมาณการจัดกิจกรรมต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนมีกำลังใจ ใฝ่ศึกษาเรียนรู้มากขึ้น สอดคล้องกับความเห็นของ ทอยท์ (Thoits)²⁰ ว่า การที่บุคคลในเครือข่ายของสังคมได้รับความช่วยเหลือด้านอารมณ์ สังคม สิ่งของ และข้อมูล ซึ่งการช่วยเหลือเหล่านี้ จะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญและตอบสนองต่อความเจ็บป่วย หรือความเครียดในระยะเวลาที่รวดเร็ว

ด้านผลผลิต

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ เห็นว่า การเข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ ทำให้พวกตนได้ทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ ในวัยเดียวกัน ทำให้เพลิดเพลิน สนุกสนาน และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์แก่กันและกัน สอดคล้องกับความคิดเห็นของ เดคเคอร์²¹ ที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีกิจกรรมไว้ตอนหนึ่ง ความว่า การที่ผู้สูงอายุมีกิจกรรม จะทำให้ผู้สูงอายุคงบทบาทและสถานะภาพของตนไว้ทำให้รู้สึกมีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของสังคม ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้สูงอายุจำนวนหนึ่ง เห็นว่า การที่โรงเรียนผู้สูงอายุ ได้จัดให้นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกันเป็นทีม หรือเป็นกลุ่ม ทำให้พวกตนสามารถปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ ได้ดี และมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับ ความเห็นของ นกเกตู สุขสมเพียร²² ที่กล่าวว่า ทฤษฎีกิจกรรม ได้แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมปฏิบัติอยู่เสมอๆ มีบุคลิกภาพกระฉับกระเฉง และการมีภารกิจสม่ำเสมอ จะทำให้มีความพึงพอใจในชีวิต และสามารถปรับตัวได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ปราศจากกิจกรรม

6. ข้อเสนอแนะการวิจัย

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่า มีประเด็นสำคัญๆ ที่ควรเป็นข้อเสนอแนะ เชิงนโยบาย เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุนำไปพิจารณาดำเนินการตามที่เห็นสมควร ซึ่งมีดังนี้ ผู้สูงอายุต้องการให้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต

1) การมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ โรงเรียนควรหมั่นหากิจกรรมสร้างสรรค์ ให้นักเรียนได้ร่วมกันทำในช่วงเวลาว่าง กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ควรส่งเสริมผู้เรียนให้มีจิตอาสา ด้วยการนำนักเรียนไปบำเพ็ญประโยชน์ต่อวัด และชุมชน ตามความเหมาะสมกับอายุของแต่ละคน เพื่อให้นักเรียนรู้สึกว่าทุกเวลามีคุณค่าต่อชีวิต มีความรู้สึกว่ามีส่วนเป็นเจ้าของโรงเรียน รู้จักใช้เวลาว่าง ให้เกิดประโยชน์ของผู้สูงอายุ

2) ควรมีการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะการจัดการดูแลสุขภาพในวัยผู้สูงอายุ และทักษะด้านสุขภาพใจ และอนามัยสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ จะได้เป็นผู้มีสุขภาพที่ดี

²⁰ ทอยท์ (Thoits, 1982), อ้างถึงใน จริยาวัตร คมพยัคฆ์, “แรงสนับสนุนทางสังคม: มโนทัศน์และการนำไปใช้” วารสารพยาบาลศาสตร์, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (2531) หน้า 97

²¹ กรรณิกา เจริญลักษณ์, “บทบาทของผู้สูงอายุในฐานะผู้ให้การสนับสนุนแก่สังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2545, หน้า 65

²² นกเกตู สุขสมเพียร, “รูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย”, วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, การศึกษาผู้ใหญ่, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ), 2549, หน้า 26-28

3) โรงเรียนควรจัดเนื้อหาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียนผู้สูงอายุ ไม่ควรเน้นวิชาการที่ต้องใช้ความจำมากเกินไป ควรเป็นรายวิชาที่กระตุ้นผู้เรียนสนุกสนาน และเกิดความคิดสร้างสรรค์ มีวิธีการวัดผลและประเมินผลที่เหมาะสม ควรวัดผลและประเมินผล การเรียนการสอน ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน ควรเน้นการเรียนการสอน ที่ทำให้นักเรียนเห็นจุดเด่น จุดด้อยของตนเอง ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาจุดเด่น และปรับปรุงจุดด้อยต่อไป

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่า มีอีกหลายประเด็นที่ควรนำมาวิจัย เป็นต้นว่า

1) ควรวิจัยเกี่ยวกับ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การพัฒนาตนเองของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุ อยู่ในวัยชรา มักหมดความคาดหวังที่จะพัฒนาตนเอง เพื่อความก้าวหน้าของชีวิต หากมีหลักพุทธธรรมเป็นฐานขับเคลื่อน หรือกระตุ้นจิตใจให้เห็นคุณค่าของการพัฒนา ก็อาจทำให้การเรียนรู้ดำเนินไปด้วยดี

2) ควรวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมเกษตรกรรมวัยเกษียณ แก่ผู้เรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ว่างงาน ทำให้เหงา มองตนเองแบบไร้ค่า และสวนใหญ่ เคยประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม หากได้รับการส่งเสริมเกษตรกรรมที่เหมาะสมกับวัย และบริบทของบ้านพักอาศัย ก็จะทำให้ผู้สูงอายุเพลิดเพลินกับกิจกรรมที่ทำนั้น

3) ควรวิจัยเกี่ยวกับ ทักษะการใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ของผู้สูงอายุ ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุมาจากครอบครัวที่ต่างกัน การได้รับการดูแลจากสมาชิกครอบครัวก็ต่างกัน จึงอาจทำให้ความรู้สึกนึกคิด ของแต่ละคนแตกต่างกันไปด้วย การใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับวัย อาจช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างมีความสุข

7. เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. ข้อมูลสถิติผู้สูงอายุรายปี. สืบค้นเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2560. จากเว็บไซต์

www.dop.go.th/main/knowledge_listyear.phpid,

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. คู่มือครูที่ปรึกษาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพมหานคร: ยูเร็นสอิมเมจกรุ๊ป. 2554

กรรณิกา เจริญลักษณ์. “บทบาทของผู้สูงอายุในฐานะผู้ให้การสนับสนุนแก่สังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีชมรมผู้สูงอายุในเขตกรุงเทพมหานคร”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2545

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. แลได้สี่ทศวรรษ: ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และพัฒนาการทางการเมืองในช่วง 2490-2536. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. มปป
ชาญวิทย์ ทระเทพ. สภาวะสุขภาพของคนไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต. สาธารณสุขและการพัฒนา. 2546. 1(3).

หน้า 46-55

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2563)

ทวี วัชรเกียรติศักดิ์. การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์กรการบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา”. วารสารวิชาการบริหารรัฐกิจ. ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม- มิถุนายน) (44), 2549.

ทอยท์ (Thoits, 1982). อ้างถึงใน จริยาวัตร คมพยัคฆ์. “แรงสนับสนุนทางสังคม: มโนทัศน์และการนำไปใช้” วารสารพยาบาลศาสตร์. ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (2531) หน้า 97

ธงชัย สันติวงษ์. องค์กรและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2543

นภเกตุ สุขสมเพียร. “รูปแบบการจัดการศึกษาหลังเกษียณอายุสำหรับข้าราชการพลเรือนไทย”.

วิทยานิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต. การศึกษาผู้ใหญ่. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2549

นิคม ชมพูหลง. ภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนรู้. มหาสารคาม กลุ่มนิเทศติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1, 2548

ปทุม พิทยาคม. การรายงานผลการเรียน. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2562. จากเว็บไซต์ pathumpit.ac.th/curriculum-52/cur-52/report.pdf

ประอรนุช เชื้อถือ. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทครอบครัวในการส่งเสริมสุขภาพ กับพฤติกรรม การส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549

ภูมิศักดิ์ สนามชัยสกุล และคณะ. รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านดัว อำเภอหล่มศักดิ์ จังหวัดเพชรบูรณ์. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2557

วิรัช วิรัชนิการวรรณ. การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, 2548

สมนึก ภัททิยธนี. การวัดผลการศึกษา. กภาพสินธุ์: ประสานการพิมพ์, 2552

สมบัติ กาญจนกิจ. นันทนาการและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544

สมพงศ์ เกษมสิน. การบริหาร. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2523

สมศักดิ์ คงเที่ยง. หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2545

สุเมธ ทรายแก้ว. “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชากรในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ: กรณีศึกษาโครงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอุดรธานี”. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536

สุวรรณี คงมัน. เอกสารสัมมนาวิชาการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2546

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564. สำนักนายกรัฐมนตรี: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560